Åbo Akademi

Kimmo Grönlund

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Perustuslakivaliokunnalle

2021-03-17

Viite: lausuntopyyntönne 16.3.2021

*Asia: HE 33/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vuoden 2021 kuntavaalien siirtämisestä*

Kiitän pyynnöstä saapua kuultavaksi perustuslakivaliokuntaan kuntavaalien siirtämisestä. Lausun kunnioittaen asiasta seuraavaa:

*Yleistä*

*Mielestäni kuntavaalien lykkääminen pandemian vuoksi on ymmärrettävää, enkä sinällään näe hallituksen esityksessä ongelmia.* Pääsääntöisesti on toki erittäin tärkeää, että demokratiassa vaalit pidetään ajallaan. Varsinkin, kun Suomessa vaalien ajankohdasta on määrätty lainsäädännössä. Samalla on hyvä muistaa, että kuntavaalien ajankohtaa ei ole ”kovakoodattu”, eli siitä ei ole säädetty perustuslaissa, vaan ajankohdasta määrää vaalilain 144 §. Siksi vaalien siirtämisestä voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Vaalien siirtämisessä on pyritty oikeusministerin johdolla mahdollisimman laajaan yhteisymmärrykseen eduskuntapuolueiden kesken. Käytännössä asiasta on sovittu puoluesihteerien ja oikeusministerin tapaamisessa 6.3.2021. Vain Perussuomalaisten puoluesihteeri on vastustanut siirtämistä. Koska vaalien siirrosta vallitsee laaja yhteisymmärrys ja pandemian huippu uhkaa olla käsillä huhtikuun puolivälissä, mielestäni hallituksen esitys on perusteltu enkä näe sille valtio-opillisia esteitä. Päätös toki on kansanedustajien käsissä edustuksellisen demokratian pelisääntöjen mukaisesti.

*Yksityiskohtaiset kommentit*

Vaalien siirtoa esitettiin alun perin oikeusministeriön virkamiesten toimesta. Varsinaisesti siirtoesityksestä pääsivät siis yhteisymmärrykseen oikeusministeri ja eduskuntapuolueiden

puoluesihteerit 6.3. Pidän laajaa yhteisymmärrystä tärkeänä vaalien siirtämiselle, mutta vierastan puoluesihteerien roolia tällaisessa valmistelussa. Mielestäni laajaa yhteisymmärrystä olisi pitänyt hakea joko puolueiden puheenjohtajien tai eduskuntaryhmien puheenjohtajien toimesta. Puoluesihteerit katsovat asioita puolueidensa näkökulmasta, eikä heitä (useimmiten) ole valittu vaaleilla eduskuntaan. Päätös siirtoesityksestä tehtiin mielestäni myös turhan myöhään.

Vaalien siirrolle on helppo löytää perusteita. Demokratianäkökulmasta olisi ongelmallista, mikäli covid-potilaat, eristyksiin määrätyt ja jopa suuri osa karanteenissa olevista jäisi vaille äänioikeutta vaaleissa. Myös se, että äänestysprosentti uhkaisi laskea entisestään (58,9 % vuoden 2017 kuntavaaleissa) olisi omiaan nakertamaan valittujen valtuustojen legitimiteettiä. Kansanterveydellisesti olisi myös mahdollista, että tartunnat lisääntyisivät vaalien aiheuttamien kohtaamisten vuoksi. Toisaalta en näe takeita sille, että vaalit onnistuvat paremmin nyt esitettynä päivämääränä 13.6. Itse ehdotin oikeusministeriön parlamentaarisen vaalityöryhmän kokouksessa 19.2, että vaalit siirrettäisiin syksyyn 2021, jolloin suurin osa suomalaisista olisi rokotettu. Kesäkuu lienee kompromissi.

Kuntavaalien koronaturvallisuudelle pyritään löytämään ratkaisuja ennakkoäänestystä pidentämällä ja esim. ulkoäänestyspaikkoja lisäämällä. Tämä on hyvä. *Mielestäni oikeusministeriön olisi myös ollut syytä valmistella jo viime vuonna muutos vaalilain lukuun 5, kirjeäänestäminen. Sitä olisi voinut – vaikkapa tilapäisesti pandemian vuoksi – muuttaa niin, että kirjeäänestäminen olisi sallittu myös kotimaassa.* Samalla 66 d § vaatimuksen siitä, että äänestyksessä tulee olla paikalla kaksi 18 vuotta täyttänyttä henkilöä kirjeäänestyksen allekirjoittajina todistajina, olisi voinut ainakin tilapäisesti poistaa. Näin koronturvallinen kotiäänestäminen olisi ollut turvattua ja vaalit olisi voitu toimittaa jo huhtikuun 18. päivänä. Katalonian aluevaaleissa 14.2. lähes 10 % kaikista äänestäneistä valitsi kirjeäänestämisen.

Kimmo Grönlund
Valtio-opin professori
Yhteiskuntatieteen tutkimuslaitoksen (Samforsk) johtaja
Åbo Akademi